

La màfia calabresa per dins

La 'N'Drangheta' és l'organització que més presència té a Itàlia i a fora d'ella. EL TEMPS entrevista Enzo Cicone, especialista en la màfia calabresa, que ens explica el funcionament intern d'aquest grup criminal que ja ha estès els seus tentacles als Països Catalans.

"L'estat espanyol és un lloc de gran activitat dels mafiosos calabresos –diu Enzo Cicone contundent–. Els arrestats no volien refugiar-se mentre eren pròfugs a Itàlia, sinó que s'hi havien quedat per continuar amb la seva activitat mafiosa". No s'ha d'oblidar que als Països Catalans han operat mafiosos de gran calibre en els últims anys, especialment perquè la geografia ens converteix en porta d'entrada ideal per a qualsevol tipus d'estupefaents i material il·legal com ara les armes.

Enzo Cicone sap de què parla. És un expert en la màfia calabresa i el seu llibre més recent, *Processo alla N'Drangheta* (Laterza, Roma), és el millor estudi d'aquest fenomen criminal. Establert a Roma, Cicone va ser diputat del parlament italià fa tres legislatures, ha format part de la Comissió de Justícia i, actualment, treballa al grup progressista de la cambra de diputats.

"L'arrest de Domenico Paviglianiti, Giovanni Puntorieri i Luigi Molinetti representa segurament un colp dur per a la N'Drangheta, perquè la priva de punts de referència importants de relació amb el nord d'Itàlia i amb l'estat espanyol", afirma l'expert Enzo Cicone.

Tots tres mafiosos estan lligats a la *famiglia* De Stefano de Reggio di Calabria. Domenico Paviglianiti i Giovanni Puntorieri ja van ser condemnats a presó per l'homicidi de Bruno Caldara i tenen processos pendents als jutjats de

Milà, Reggio di Calabria, Trani (Pulla) i Torí.

Aquest fet ja dona idea de la seva importància dins la N'Drangheta. Luigi Molinetti, que té un germà anomenat Alfonso a qui ja es va condemnar a cadena perpètua per homicidi, ha estat investigat com a conseqüència de l'operació anomenada "Olimpia", i ha de respondre a les acusacions d'homicidi i tràfic de droga. La *famiglia* a què pertany ha fet tra-

a la Sacra Corona Unita –un grup mafiós creat als anys setanta ubicat a les regions de Tàrent i Brindisi.

'Droga per tutti'. L'activitat criminal de tots tres s'ha acabat, almenys durant un temps, gràcies a una operació policíaca coneguda com "Europa". Dos anys de treball van proporcionar 600 quilos de cocaïna intervinguts i 40 persones arrestades entre l'estat espanyol, Itàlia i Holanda. L'operació "Europa" va ser el fruit d'un meticulós treball d'investigació, de seguiments i d'interceptacions per part de la Criminal pol de Milà, coordinada per Armando Spadaro, que és fiscal antinàfia del districte de Milà.

"Tot el treball ha començat arran d'una notícia, aparentment secundària, sobre una operació de tràfic de droga en la qual estava involucrat un individu sense antecedents penals –explica Enzo Cicone–. Seguint els seus moviments, s'han descobert lligams amb els mafiosos calabresos i amb Molinetti, que ha estat seguit des de Milà fins a Madrid, on ha estat capturat".

"La N'Drangheta està present en totes les activitats econòmiques, grans o petites, on sigui possible obtenir profit –diu Enzo Cicone–. Les activitats més importants continuen sent les procedents de la droga i les concessions d'obres públiques". Per entendre el funcionament de la màfia calabresa d'avui dia cal tornar enrere en el temps.

"Les activitats més importants de la N'Drangheta continuen sent la droga i les concessions d'obres públiques."

dicionalment de guardaespalles dels De Stefano i ha participat directament en la guerra entre màfies que va tenir lloc a la Reggio di Calabria entre 1985 i 1991.

Per la seva banda, Domenico Paviglianiti tenia contacte a Milà amb Franco Trovato Coco i amb els Papalia, tots ells mafiosos lligats a De Stefano, i amb Salvatore Annacondia. Aquest darrer és un conegut mafiós de Pulla, que també mantenia estretes relacions amb els De Stefano, i que pertany

L'any 1985 esclata una guerra sagnant dins la N'Drangheta. La causa sembla ser la disputa pel control del territori que culmina amb l'assassinat del jove *capobastone* d'Archi, Paolo De Stefano, que havia aconseguit unificar-la i governar-la. Arran de la seva desaparició, les famílies de la N'Drangheta es divideixen en dos bàndols: el fidel als De Stefano i el fidel als Imerti.

L'enfrontament entre tots dos grups dura fins 1991 i produeix sis-cents morts. A l'estat espanyol han operat mafiosos d'ambdues fraccions. Paviglianiti, Puntorieri i Molinetti, detinguts en territori espanyol durant l'operació "Europa" pertanyien al bàndol dels De Stefano. Altres històrics de la màfia italiana especialitzats en el tràfic de droga a territori ibèric, com Emilio Di Giovine, Leo Talia i Francesco Serraino pertanyien al bàndol rival.

Sang, honor i violència. Més enllà de les pel·lícules d'*El padri* també existeix l'estructura familiar de les màfies italianes, i especialment de la N'Drangheta cala-

bresa. "L'organ bàsic de la N'Drangheta és la *n'drina* o *cosca* —explica l'expert Cicone—, que reuneix tots els mafiosos d'un poble o d'un barri determinat d'una ciutat". La *n'drina* es divideix en menor i major. A la primera hi participen els joves, anomenats *piccioti*. A la segona hi participen els que tenen un grau més alt en la jerarquia. I cada *n'drina* és autònoma de les altres.

El cap de la *n'drina* s'anomena *capobastone*, amb la peculiaritat que la família natural del *capobastone* constitueix l'esquelet fonamental de la cèl·lula. Els vincles de sang són molt importants. "No tots els familiars del *capobastone* són mafiosos —recalca Cicone—, però molts d'ells segurament ho són". Això facilita el reclutament de nous membres, perquè comença amb la família de sang. Les dones d'una *n'drina* sovint es donen com a esposes a membres d'una altra *n'drina*. S'emparenten entre ells i així consoliden els vincles mafiosos amb els vincles matrimonials.

L'altra forma de reclutament és la tradicional: els mafiosos de

grau elevat s'encarreguen de seguir els joves i escollir els més aptes per cometre accions criminals. I la pertinença a la N'Drangheta se segella amb un compromís públic davant la comunitat. "Cada nou arribat, fins i tot els fills dels *capi*, han de sotmetre's al ritu del jurament, que s'anomena baptisme", explica Enzo Cicone. Es fa una veritable cerimònia, davant molta gent, i es pronuncien fórmules rituals. "Tot això no és folclore —continua—, sinó que té una importància enorme perquè sege-lla un vincle, un veritable i propi jurament que és indissoluble perquè és per tota la vida".

Cada any, seguint una antiga tradició, els *capobastone* de les diverses *n'drine* es reuneixen en el territori de San Luca (Reggio di Calabria), un municipi d'Aspromonte, en el cor de les esplèndides muntanyes de Reggio di Calabria. En aquelles reunions es discutia sovint d'afers comuns a les diverses *n'drine* i es desenvolupaven "processos" contra els mafiosos que es considerava culpables de no haver observat les estrictes regles de la N'Drangheta. Això

Assassinat d'Albert Anastasia a Nova York el 1957. D'origen calabrès, dirigia la Cosa Nostra nord-americana. Va ser un dels primers a establir contactes entre la Cosa Nostra i la N'Drangheta.

“Les màfies regionals s'estan unificant”

L'estudi del funcionament de les màfies italianes ha estat un tema tabú durant molts anys. L'escriptor Enzo Ciconte ha dedicat a la N'Drangheta de Calàbria hores i hores de la seva vida.

—*Té un paper molt important la N'Drangheta en el panorama de les màfies italianes actuals?*

—Durant molt temps s'ha menystingut la N'Drangheta i s'ha pensat que era una màfia subalterna a la Cosa Nostra siciliana. En lloc d'això, la N'Drangheta s'ha anat instal·lant fora dels confins de Calàbria i ha ocupat nous territoris. En particular, ha col·locat peces de la pròpia organització al nord d'Itàlia i a altres estats, com l'espanyol. En els últims anys les forces de l'ordre i els processos judicials han colpejat la Cosa Nostra, i això ha afavorit que la N'Drangheta hagi ocupat els forats deixats per la màfia siciliana. La N'Drangheta també ha patit la persecució policial a Calàbria i al nord, però ha demostrat tenir recursos i capacitat de controlar el territori.

—*Quina relació tenen llavors la N'Drangheta calabresa i la Cosa Nostra siciliana?*

—Una relació molt estreta. Els primers contactes s'estableixen els anys cinquanta entre la Cosa Nostra nord-americana (representada per Albert Anastasia, originari d'un poble de Calàbria), la Cosa Nostra siciliana i la N'Drangheta, per a treballar junts en el contraban de cigarrets i més endavant en el tràfic de droga. Les dues organitzacions mafioses sempre han treballat juntes, intercanviant-se favors, assassins i armes. No hi ha hagut mai una guerra entre la Cosa Nostra i la N'Drangheta. La relació sempre ha estat de respecte recíproc. Ho demostra el fet que molts capobastoni de la N'Drangheta han estat afiliats a la Cosa Nostra, i recentment s'ha descobert que també mafiosos sicilians estan afiliats a la N'Drangheta.

—*Què pot dir del contacte entre les quatre principals màfies italianes (la Cosa Nostra, la N'Drangheta, la Camorra i la Sacra Corona Unita)?*

—Es pot parlar de la unificació de les màfies regionals. En els darrers anys les relacions entre les diverses màfies

s'han intensificat tant que moltes de les decisions importants es fan de comú acord. En el tràfic de droga o d'armes, és freqüent trobar junts mafiosos calabresos i sicilians. A vegades hi ha també homes de la Camorra (de Campània) o de la Sacra Corona Unita (de Pulla). Treballen junts com si fossin una sola organització, però no solament en el tràfic il·legal. Quan la Cosa Nostra va decidir obrir l'estació de les massacres la primavera de l'any 1993, que va culminar amb els atemptats a Roma, Milà

ARXIU

Enzo Ciconte, estudiós de la 'Ndragueta', quan era diputat: “La N'Drangheta ha col·locat peces a nous territoris, com l'estat espanyol.”

i Florència, van tenir reunions amb exponents de primer pla de la N'Drangheta. Pel que sembla, la N'Drangheta no volia aquelles massacres perquè temia la reacció de l'estat italià i perquè estava convençuda que l'estat no es rebaixaria a fer pactes amb la màfia. Va desaconsellar aquelles accions però va cooperar amb la Cosa Nostra perquè les operacions dutes a terme sortissin bé. Després hi va haver altres reunions. Va prevaler la idea de no fer més matances i d'adoptar un comportament menys conflictiu amb l'estat per tal d'alleugerir l'atenció de les forces de l'ordre sobre les màfies. Això els permetria engegar notables afers econòmics. I de fet, des d'aquell moment cessen les accions espectaculars i les matances. Tot això demostra que presenciem una nova fase que es pot definir com la unificació de les diverses màfies regionals italianes. És una novetat destinada a durar en el temps perquè la integració respon a la necessitat de les màfies italianes d'afrontar la competència de màfies d'altres llocs com la *iakuza* japonesa, les *triades* xineses i els *cartels* colombians.

—*Què significa exactament “el sistema integrat de les màfies contemporànies” de què parla en el llibre?*

—Significa que les màfies actuen juntes i de manera integrada. Mentre que primer cada organització mafiosa actuava pel seu compte, almenys des que fa un decenni cadascuna actua en concert amb les altres, posa a disposició de les altres les pròpies relacions amb el món de la política, de la maçoneria desviada i dels serveis secrets unificant les pròpies accions amb les de les altres màfies en un veritable sistema integrat. E. I.

LETICIA BATTAGLIA

era abans que les màfies italianes actuessin en un sistema cada vegada més integrat –vegeu requadre–. “Fins fa uns quants anys no existia a la N’Drangheta una única estructura de comandament com ara la Comissió Provincial de la Cosa Nostra, dita comunament ‘cúpula’ –afirma Ciconte–. Aquesta és una característica de la N’Drangheta que la feia diferent respecte a la seva homòloga siciliana”.

L’estructura familiar de les *n’drine* fa que hi hagi pocs penedits dins la màfia calabresa. Un mafiosò difícilment es penedeix perquè ha de traïr un jurament, perquè ha de denunciar persones amb qui fins al moment del penediment té intenses relacions personals i amb qui ha comès delictes i homicidis. En la N’Drangheta, el penediment esdevé encara més difícil perquè el calabrés ha de denunciar el seu pare, els germans, els fills, els cunyats, els oncles; en una paraula, tots o quasi tots els seus familiars directes. “Hi ha alguna excepció –diu l’expert Ciconte–, com Antonio Zagari, que denuncià el seu pare Giacomo, que encara està a la presó per culpa del que ha dit el seu fill”.

Les *n’drines* són autònomes, però la *famiglia* De Stefano encara té un paper rellevant en la N’Drangheta actual, tot i la mort dels seus dos caps carismàtics –els germans Giorgio i Paolo De Stefano–, i la detenció de l’advocat Giorgio De Stefano, a qui els magistrats consideren hereu dels dos cosins assassinats. “La família De Stefano continua tenint una posició dominant en l’interior de la N’Drangheta de Reggio di Calabria –diu Enzo Ciconte–. Per veure-ho hi ha prou a comprovar que no hi ha penedits que pertanyin a la *famiglia* De Stefano. Això demostra fins a quin punt és compacte aquest grup, la força de les seves aliances i la solidesa del sistema de protecció de què encara gaudeix”.

Matrimonis arranats, juraments, honor, pactes de sang i *vendettes* semblen retalls d’històries de pobles aïllats de la Itàlia

“La N’Drangheta és l’organització més difosa en el territori italià i l’internacional. És a tots els continents.”

profunda, d’una altra època o d’una organització en decadència. Però res més allunyat de la realitat. “Avui la N’Drangheta ocupa un lloc molt rellevant –puntualitza l’ex-diputat Ciconte–. És l’organització més difosa en el territori italià i en l’internacional. És present de manera estable a tots els continents, sense excloure’n cap. Des de l’inici d’aquest segle ja hi era als Estats Units d’Amèrica i a Austràlia. Es tracta d’un veritable salt internacional perquè en aquests països és possible fer tràfic de droga i d’armes. I sobretot perquè permeten dur a terme l’activitat que sempre ha estat vital per la N’Drangheta: l’emblanquiment de diners, la transformació dels diners bruts en diners nets. Estic convençut que en els darrers anys la N’Drangheta ha

transferit a l’estranger gran part de la seva activitat econòmica i quantitats consistents de diners bruts que després es tornen a introduir ben nets”

Màscares de Carnestoltes. La màfia impregna tots els costums socials.

Reggio di Calabria, ciutat oberta. Fora dels costums aparentment arcaics mencionats, res no roman estable. Els agitats anys 60 marquen el primer canvi transcendent. La N’Drangheta decideix entrar a les lògies maçòniques. Estreny també les seves relacions amb el món de la política i el dels serveis secrets. Això la transforma profundament. La societat italiana canvia d’agrícola a industrial, i la N’Drangheta sap adaptar-se als nous temps.

A més d’aquests lligams, la N’Drangheta escolleix enviar homes al nord d’Itàlia i a l’estranger. Ells creen noves estructures permanents però a la vegada mantenen una relació directa i contínua amb les seves famílies d’origen, que continuen a Calàbria. “Aquesta és la veritable força de la N’Drangheta: poder comptar amb bases pròpies fora de Calàbria que li donen una potència enorme”, afirma l’escriptor Ciconte. Els anys 90 es produeix el darrer canvi fonamental, afegit a la seva connexió amb els poders establerts i el salt internacional: la N’Drangheta aconsegueix introduir-se en les grans obres públiques de Calàbria

Domenico Paviglianiti, detingut a Madrid el passat novembre. Segons Enzo Cicone, "el més important dels tres mafiosos detinguts".

ARXIU / EFE

i entra en el tràfic internacional de droga.

Un altre aspecte molt interessant de la N'Drangheta són les relacions que ha establert amb la màfia russa. Hi ha un exemple que demostra el grau de penetració de

la N'Drangheta en els països de l'Est, explica Enzo Cicone: "Als inicis dels anys noranta un mafiós calabès havia organitzat un veritable *holding* internacional per a emprendre diversos afers. Utilitzant els canals bancaris del Crédit Lyonnais i del Deutsche Bank, tenia intenció de comprar una cadena d'hotels, casinos i agències bancàries a Moscou. A Leningrad es preveia encara una inversió major amb l'adquisició d'una banca, una acereria i una indústria química. Per dur a terme tota l'operació estava en contacte amb persones de l'entorn del ministre de Defensa rus. La xifra que podia estar compromesa era 2,6 bilions de lires (200 mil milions de pessetes), una suma astronòmica, fruit del tràfic de droga.

Pel que sembla, el primer contacte entre la màfia russa i les italianes, inclosa la N'Drangheta, es fa la primavera de 1991, amb dues

reunions que es desenvolupen a Varsòvia i després a Moscou. D'aquesta manera s'estableixen relacions formals que segueixen en els anys successius o bé a Rússia o bé a Itàlia, on la màfia russa ha estat present en els últims anys.

Com que normalment s'associa la màfia italiana amb la Cosa Nostra siciliana, hi ha altres aspectes de la N'Drangheta que són poc coneguts. Un aspecte és la inspiració nacionalista que, com en la Cosa Nostra, forma part de les accions de les màfies italianes. Un altre és el nexa que sempre ha existit entre la màfia calabresa i el terrorisme d'extrema dreta. "Això s'explica pel paper que va tenir la *famiglia* De Stefano des dels temps de la revolta de la Reggio di Calabria i la temptativa de cop d'estat del príncep Junio Valerio Borghese als inicis dels anys setanta—recorda l'exdiputat en la nostra entrevista—. Llavors van establir-se relacions amb els serveis secrets italians, primer a Reggio di Calabria i després a Roma. Els De Stefano sempre han estat propers a l'extrema dreta, tot i que en la N'Drangheta també hi havia altres components lligats al poder polític llavors dominant, representat per la Democràcia Cristiana".

Tornant al nostre país, l'aspecte més interessant i més preocupant de les darreres detencions de mafiosos italians és el fet que emergeix una relació amb la criminalitat espanyola i que els mafiosos calabresos comencen a efectuar grans inversions econòmiques a l'estat espanyol adquirint béns immobles d'un valor considerable. "Existeix un triangle precís que relaciona Calàbria, Milà (el nord d'Itàlia) i l'estat espanyol—afirma Enzo Cicone—. Són nombrosos els casos que demostren que l'estat espanyol s'ha convertit en un punt important per l'estratègia dels mafiosos calabresos, un punt vital pels seus negocis. Primer era un passatge per al tràfic de droga. Ara s'ha convertit en un estat on es desenvolupen les activitats típiques de les màfies modernes".

Què saps del País Basc

LLEGEIX LA REVISTA QUE ET CONNECTA AMB EL PAÍS BASC

Núm. 1: La situació de l'euskera • Núm. 2: L'agroturisme al País Basc
Núm. 3: El concert econòmic basc • Núm. 4: Música tradicional basca

Tel. (93) 636 52 97
Apartat de Correus 9348
08080 Barcelona

Equip d'Investigació